

Toespraakje Groeneveld, 4 november 2016

Achter het hekje ligt mijn tuin. Een groentetuin, op een dijk in Zonnemaire, het dorp waar ik geboren ben. Het is eigenlijk de tuin van mijn moeder. Haar vader, mijn opa, kocht de grond 75 jaar geleden voor twee gouden tientjes, en begon daar een tuin. Eigenlijk had hij daar -als timmerman samen met een metselaar- een huisje willen bouwen, maar hij kreeg er geen toestemming voor.

De horizon wordt gevormd door een andere dijk. Beide dijken beginnen in het dorp en komen uit bij de zeedijk, veel verder uit elkaar dan waar ze beginnen. Daartussen ligt de polder Nieuw Bommeneede.

Midden tussen de besneeuwde akkers zie je nog een dunne gelige lijn van riet. Een slotje dat uitkomt bij een watertje waar vroeger geschaatst werd. Ik ken die verhalen: je kon in het dorp je schaatsen onderbinden en dan schaatste je naar die plas waar in paren gezwierd werd. Zwieren: een woord in de categorie vergeten woorden.

Dat water wordt de Kreeke genoemd. De boerderij die er op uitkijkt heet Kreekzicht. Ooit moet dit slotje een kreek geweest zijn die uitmondde in zee. De dijk van mijn tuin was een zeedijk! Waar mijn tuin ophoudt begonnen schorren en slikken.

Zeewater stroomde twee keer per etmaal die kreek in, en bij springtij kwam het misschien wel tot waar nu mijn ligusterheg staat. En vóór die dijk er was, was die

kreek er natuurlijk ook al. Was dit de kreek die Sunnimeri genoemd werd in een acte van Otto III, in 985? Meer dan 1000 jaar terug? Kijk ik hier regelrecht de geschiedenis in? Tenminste: als ik goed kijk.

En in die zelfde ligusterheg vond ik ooit een bril die daar diep in het binnenste van de haag aan een tak hing. De bril van mijn opa? Afgezet toen hij de heg aan het knippen was en toen vergeten? Kon hij hem niet meer terugvinden?

Ik denk dat mijn opa hier die bril op heeft. Ik sta naast hem, mijn handje op zijn schouder.

En dan zijn er de verhalen van mijn overgrootmoeder over de man die een vracht stenen naar de haven bracht, over diezelfde dijk rijdend met paard en wagen. Hoe hij een in het zwart geklede gedaante tegenkwam die tegen hem zei: jij zult nooit met die stenen bij de haven aankomen. En toen de man bij de haven aankwam was zijn wagen leeg.

Wat moet ik hiermee? Een wereld vol lagen die over elkaar heen schuiven. Lagen in de tijd, lagen in de werkelijkheid.

Nee, dit gaat geloof ik geen betoog worden waarin ik een zinvolle bijdrage aan discussies over onze groene ruimte ga leveren. Ik zou dat ook niet echt durven. Ik

weet daar niks van, ik kijk alleen een beetje rond. Ik ben observator, waarnemer, toeschouwer, buitenstaander. Ik ben filmmaker. In omtrekkende bewegingen wil ik proberen te ontrafelen wat dat is. Hoe doe je dat, een film maken? Wat is je materiaal, om een term uit de muziek te gebruiken? Waarom sta ik hier, gehonoreerd vanwege natuur en landschap? Waarom zijn we wie we zijn? Waarom doen we wat we doen?

Laten we eerst even kijken naar het einde van mijn film *Weemoed & Wildernis*, mijn uiteindelijke film over Tiengemeten. (Hard afgehaakt na het laatste beeld, dan zouden de titels beginnen, daar moet u zich even niets van aan trekken). Dan weten we een beetje waar we het over hebben. Eerste opnamedag was op 18 oktober 1996, een dag na mijn 47e verjaardag, laatste draaidag 31 juli 2009. Dertien jaar, u zult ze zo voorbij zien gaan.

(tekst uit film *Weemoed & Wildernis*):

Van mijn bedoeling om te filmen tot het eerste spontaan opgekomen boompje net zo hoog zou zijn als ik lang ben, is niets terecht gekomen. Ze willen liever geen boompjes op Tiengemeten. Het moet een open landschap blijven. De meeste nieuwe wilgenboompjes worden door de Schotse Hooglanders opgegeten. En de boompjes langs de weg zijn aangeplant.

31 juli 2009

vast standpunt 6, voormalige T-splitsing, waar de weg met populieren was kruis op horizon

hoogte tot midden lens: 120 cm

hoogte tot statiefknop: 79 cm

360° pan van 97 seconden, met de wijzers van de klok mee

Soms droom ik over een eindeloos landschap met zacht groen gras. Wildernis. Altijd leeuweriken. Ze vliegen omhoog, steeds hoger. En zingen onbegrijpelijk mooi. Dan laten ze zich naar beneden vallen. En ze beginnen opnieuw.

Ik ben in dat het landschap. Maak er deel van uit.

Unio mystica. Verbondenheid en totale onthechting tegelijk.

Er kan me niets gebeuren. Ik loop verder. En verder.

Tien jaar geleden vond ter gelegenheid van het Nederlands Filmfestival een ontmoeting plaats tussen Minister Veerman, van wat toen nog het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit heette en een groepje filmmakers die

zich weleens met het platteland, de provincie bezighielden (Jos de Putter, Hans Heijnen, Ben van Lieshout, Eugenie Jansen, Peter Delpeut, Albert Elings en ik). We zaten in een klein zaaltje dat groots het auditorium genoemd werd. De tafels waren in een vierkant opgesteld.

Cees Veerman legde uit waarom hij met ons wilde praten. In mijn herinnering zei hij dat één van zijn grote frustraties als politicus was dat mensen -burgers- van alles willen of zelfs opeisen, ook als dat in tegenspraak met zichzelf is en onmogelijk te realiseren valt. Ze willen 130 km per uur op de snelweg rijden, reizen graag met het vliegtuig en willen wonen zonder enige geluidshinder of andere milieubedreigingen. En als je als politicus daar te weinig aan tegemoet wil komen, dan loop je de kans niet herkozen te worden.

Wij als filmmakers konden daar wat aan doen, zei Veerman. Wij hadden de macht om mensen iets te laten zien wat ze zelf makkelijk over het hoofd zagen. Informeren, bewustmaken, sensibiliseren. Het voelde als een zware verantwoordelijkheid die op onze schouders lag. Wat moesten we daarmee? Wat konden we doen?

Zoals we daar bij elkaar zaten waren we zeker geen politieke activisten. We waren - zijn- een soort dichters die niet alleen woorden gebruiken maar ook beelden, geluiden. Beeldhouwwerken in de tijd maken we. Was het persoonlijke inderdaad ook politiek? Hoe verhoudt dat persoonlijke zich precies tot het publieke domein? En als je dan dit soort persoonlijke films wil maken, waar haal je dan je materiaal vandaan? Je bouwstenen. Hoe werkt het?

Unio Mystica, die woorden kende ik uit de roman Eva, het laatste boek dat Carry van Bruggen schreef.

Hemelsbreed zijn we -hier in Baarn- niet ver verwijderd van de plek die ze beschrijft: de Engweg in Laren. In tijd ook niet ver, als je dat afzet in een tijdlijn die bij Otto III in 985 begint.

Ik citeer:

En telkens voel ik me een andere Eva en weet tegelijk dat ik altijd dezelfde Eva bleef... en mijn hand is leeg. De wind wandelt in ros-zilveren glanzingen de akkers over, hij komt over de toppen van de aren naar mij toe, de haver ritselt, de rogge ruist, de kinderen zijn weggefietsd, de grindweg ligt verlaten, en ik grijp opnieuw mijn handvol jaren, ze glijden als een straaltje droog glinsterend zand en mijn hand is leeg. 'Het rustig... het waardig...' hoe zegt Montaigne het toch? 'In het rustige tegemoetzien van de dood ligt het einddoel van alle filosofie'. Het is eigenlijk niet helemaal waar, het is misschien zelfs helemaal niet waar, maar het is aardig om in jezelf te zeggen op de verlaten schemerwitte grindweg, bij zonsondergang: 'Dood,

waar is uw verschrikking.. 'De vrijheid is pas bevochten als de dood geen verschrikking meer heeft, als in de volheid van het leven de dood zijn verschrikking verliest... ik reik wel eens daartoe, in zeldzame ogenblikken, de allerlaatste jaren, Leven-en-Dood ineen te smaken-, Unio Mystica.

Einde citaat. In 1979 maakte ik een documentaire over haar. Ik filmde in Laren. De grindweg was een asfaltweggetje geworden, maar lichtte nog steeds op in de schemering. Haar huisje stond daar nog gewoon.

Materiaal, bouwstenen.

Ergens blijft zo'n tekst dus in je hoofd zitten om 30 jaar later weer op te duiken. In die 30 jaar heb ik echt nog wel wat andere teksten gelezen, maar wat is het dat dit gebeurt op het moment dat Albert, mijn editor, me opdraagt om voor het einde van de film een persoonlijke tekst te schrijven? Daar heb ik als overtuigd rationalist geen antwoord op. Geen controle over.

Vaste standpunten: dat is het eerste dat iedereen bedenkt als er verandering vastgelegd moet worden. Jaren geleden, in 1975, had één van mijn kunstenaarsvrienden in het oosten des lands bedacht dat het aardig zou zijn om iedere laatste dag van de maand een foto van de ondergaande zon te maken, vanaf een vaste plek, in Amsterdam, Zwolle en Oldenzaal. Als je de zon centraal bleef houden kreeg je een soort panorama van het landschap. Mijn vaste plek was de Schellingwouderbrug. Een jaar lang fietste ik iedere laatste dag van de maand daarheen en maakte de foto. Maar er kwam niets van terecht.

Zeven van de twaalf keer was de zon onzichtbaar.

Dat was leerzaam! Concepten zijn mooi, maar ze hebben hun beperkingen. Maar de vaste standpunten vergat ik niet.

Die leeuweriken, ja. Dat zijn voor mij Geluiden van de eerste dag, met dank aan Anton Koolhaas. Nee, niet letterlijk van de eerste dag, want ik werd in oktober geboren. De nieuwste inzichten waren toen dat je bij goed weer babietjes ook 's winters in de kinderwagen buiten moest zetten. Met een mutsje op en wantjes aan, en goed toegedekt. En ik weet zeker dat ze met me gingen wandelen, een rondje langs de Korte Weg, langs de Kreeke.

Maar dat herinner ik me niet.

Onzichtbaar in de verte ligt de Korte Weg, de toren van Zonnemaire is nog net te zien, daarvoor ligt het riet en het struweel van de Kreeke.

Een open landschap mag je wel zeggen.

Maar waar weinig is, is veel te zien. Tachtigduizend foto's in de Cloud is onbegonnen werk, maar de 60 foto's in een blikken trommeltje die mijn oma ons liet zien, de hoekjes afgesleten van het bekijken, die staan in mijn geheugen gegrift.

Materiaal, bouwstenen, daar heb ik het nog steeds over.

Wat ik niet wist was dat al dat land vijf jaar vóór mijn geboorte onder water had gestaan.

Zout water. De Duitsers zagen de Nederlandse kust als een mogelijke landingsplaats voor de geallieerden. Sluizen werden opengezet. Vlak achter wat nu mijn tuin is werd de dijk doorgestoken.

Bijna alle bomen zouden doodgaan..

Zonnemaire in 1950, helemaal rechts in de verte is Kreekzicht nog net te zien. Geen enkele boom, geen struiken. Dezelfde plek nu.

Een paar jaar later verhuisden we naar Anna Jacobapolder. We woonden er nog maar net toen alles daar onder water kwam te staan. De Watersnoodramp. Ik groeide op in een landschap zonder bomen.

We zagen hoe de draglines nieuwe sloten groeven. Draglines: een woord in de categorie vergeten woorden. Hoe alle akkers ingezaaid werden met koolzaad dat prachtig zou bloeien. Een dynamisch landschap. Het was een enorme wijde wereld die tegelijkertijd overzichtelijk was. Je had de Noordweg en je had de Langeweg, en dat was het. En het was ons, kleine kindjes, mijn zusje en mij, toegestaan om daar overal rond te zwerven. Op onze step en driewieler. Materiaal. Bouwstenen.

Toen ik in 1993 in de krant las dat op Tiengemeten de dijken doorgestoken zouden worden vond ik dat toch wel een aanleiding om daar eens te gaan kijken. Het bleek een landschap dat ik goed kende, akkers met aardappels, tarwe, suikerbieten, uien. Tiengemeten had ook onder water gestaan, en de populieren die daarna geplant waren, waren nu grote imposante bomen geworden.

Omdat eigenlijk niemand geloofde dat er echt iets zou gebeuren, duurde het vier jaar voor er geld te vinden was voor een film. Ik was daardoor maar net op tijd om nog iets te kunnen vastleggen van hoe het altijd geweest was.

“Vastleggen”: dat was voor mij het sleutelwoord. In het scenario schreef ik dat ik chroniqueur wilde zijn. Wat ik van het natuurontwikkelingsplan moest vinden, wist ik niet goed. Het idee van een ecologische hoofdstructuur vond ik niet onlogisch, maar om daar een eiland met zeer vruchtbare grond aan op te offeren vond ik toch wel zonde. Waren die gorzen en slikken, de wildernis achter de dijken, niet al genoeg als verbindende zones? Of was dit de makkelijkste manier voor de provincie Zuid-Holland om het afgesproken percentage nieuwe natuur te halen? Makkelijk omdat er maar één eigenaar was – de AMEV- en alle boeren pachters waren?

Ik filmde het eerste bezoek dat Bert Verver, districtsbeheerder Zuid-Holland, aan Tiengemeten bracht toen Natuurmonumenten net eigenaar was geworden van het hele eiland.

Bert dacht toen dat ze tegen het einde van dat jaar toch al wel een begin gemaakt zouden hebben met een inrichtingsplan. Maar in december was er vooral een organisatiestructuur opgezet. Aan de top de stuurgroep, daaronder de projectgroep en verder een aantal werkgroepen. Er moest eerst allerlei onderzoek gedaan worden. Op basis daarvan zou een plan gemaakt worden. Ik vroeg of ik als waarnemer bij de vergaderingen van de projectgroep aanwezig mocht zijn om een beetje op de hoogte te blijven. Dat mocht. Het zouden 68 vergaderingen worden. Drie ordners vol notulen. Een kleine tien jaar lang mocht ik meemaken hoe de verschillende partijen met verschillende belangen en verschillende deskundigheden met elkaar omgingen. De boeren zaten daar natuurlijk niet bij. Ik herinner me een vergadering waar niet alleen de gewone afgevaardigden aanwezig waren, maar ook de mannen van een echelon hoger. Binnen vijf minuten was duidelijk dat er een veldslag gevoerd ging worden. De avond ervoor was er blijkbaar uitgebreid telefonisch contact geweest, tussen sommigen. De voorzitter – net nieuw- kreeg alle hoeken van de kamer te zien, en kon daarna voor een half jaar de ziekte wet in. Zo, dacht ik. Zo gaat dat dus in de echte grote mensenwereld, als er veel geld en prestige mee gemoeid is. Als de belangen groot zijn.

Dat zit allemaal niet in mijn film over Tiengemeten. Af en toe schamp ik er even langs, als iemand uitlegt waarom het ministerie dwars bleef liggen toen er een vervangend bedrijf voor de laatste boer gevonden was. Maar wat ik waarnam op al die vergaderingen was één van de redenen waarom ik Onder de oppervlakte graag wilde maken. Inhalen wat ik toen gemist had. Wat niet te filmen was. Wat ik toen niet kwijt kon.

Ik laat u een deel van de trailer van Onder de Oppervlakte zien.

Johan Robesin: Nou ik zeg weleens een keer: ze hebben gedurende die hele periode, vanaf het begin al, vanaf '98, laten we zeggen vanaf 2000, hebben ze constant de doelpalen verzet.

Wivina DeMeester: Als je weerstand ondervindt bij de bevolking dan moet je in staat zijn om datgene wat je beslist hebt, om dat goed uit te leggen, goed te kaderen. En toch door te gaan.

Henk Bleker: We laten ons land niet afgraven voor die Belgen.

Ad Koppejan: Dat er toch ook een soort bestuurscultuur was ontstaan waarin de bestuurders op regeeringsniveau het eigenlijk onderling wel met mekaar regelden.

Cees Veerman: Maar als bestuurder heb je een andere rol dan als politicus.

Marc van Peel: Maar we moeten ons niet wijsmaken dat dit soort van ingrijpende beslissingen kan genomen worden zonder dat daar mensen tegen zijn.

Dik Kruis: Ik geloof nog steeds... ontpolderen of niet ontpolderen.. dat is minder erg dan het proces dat we jaren gehad hebben, waarin iedereen zeg maar negatieve effecten heeft ondervonden.

Peter de Koeijer: En heeft deze hele discussie eigenlijk alleen maar verliezers opgeleverd.

Wim van Gelder: We hebben afspraken gemaakt en die hadden we gewoon na moeten komen.

Wouter van Zandbrink: Zeeland had er economisch schade van, maatschappelijk schade van en daar kun je niet trots op zijn. Dat is iets wat gewoon afschuwelijk is.

Jon Coossens: De bestuurlijke lafheid noem ik het maar die vanaf 2006 heeft geregeerd hier in Zeeland dat is één van de oorzaken waardoor het zo lang heeft geduurd.

Bert Denneman: Die Hedwigepolder ging over van alles, behalve over de inhoud.

Eddy Bruyninckx: Men is er als het ware mythische proporties aan gaan geven om doelstellingen vreemd... niet alleen aan de verdieping maar ook aan de gevolgen van die verdieping om die in beeld te brengen.

De andere reden was het landschap.

Het verlangen om in het landschap te staan en daar deel vanuit te maken. Unio Mystica. Film als alibi om rond te struinen zoals ik vroeger op mijn driewielertje door Anna Jacobapolder reed. Film als alibi op om onmogelijke plekken terecht te komen en dan de knop van de camera in te drukken en te kijken naar hoe de tijd voorbijgaat. Ik wil even een scène laten zien uit After the tone, een soort speelfilm met in het geluid een jaar lang berichten op de voicemail van een zekere Onno. Maar Onno blijkt verdwenen. (De tekst is van Henk Burger). In beeld: landschappen, ook stedelijke landschappen. Voor deze scène had ik -al rondfietsend- achter een parkeerterrein van een fabriek van apparatuur voor kippenslachterijen een plek gevonden met uitzicht op het Oostzanerveld.

(tekst uit After the Tone, gesproken door Rifka Lodeizen)

Suraya zei: Als je er klaar voor bent is het tijd om afscheid te nemen met een ceremonie.

...

Dat ga ik nu doen.

Ze heeft veel bloot weten te leggen. Vooral in mijzelf eigenlijk. Dat had ik niet verwacht, want daarom ging ik helemaal niet naar haar toe. Ik voel dat ik op de een of andere

manier toch ook veel sterker geworden ben, van binnen. Ik heb veel beter contact met mezelf. Kan soms zo intens genieten van gewoon...'er zijn'. Fleur, die wakker wordt.

Sem die zijn eerste letters leest...

Dus, broertje... ook als je ergens in een tropische hangmat ligt te blowen, of niet, geeft niks. Ergens ben jij ook gewoon je eigen ziel.

In wat voor hoedanigheid, maakt niet echt meer uit. Het is gewoon wat het is, een flow die je moet toelaten.

...

Het wordt een mooie middag hier, we doen het bij Suraya in haar atelier. Wordt heel bijzonder. Met muziek, en toespraken van je vrienden. Ik ga ook spreken.

...

Het is misschien gek, maar ik voel nu zo sterk hoe je me steunt, als ik het nodig heb. Veel meer dan vroeger. Ik stond er gewoon niet voor open. Nu ben je er gewoon. Om me heen.

...

Dag Onno.

In het landschap van de Westerschelde staan, ja dat wilde ik. Het getij zien. Dagen heb ik daar doorgebracht, alleen, soms met mijn moeder, zes uur lang, kijkend hoe het water dichterbij kwam of juist week.

Op de dijk, bij de Hedwigepolder tot het donker was, met de lichten van Antwerpen aan de overkant. En dan is er daar helemaal iemand meer in de polder. Of bij Bath, waar de schepen een haakse bocht moeten maken, bij de Hulster slikken waar het water bij eb eindeloos ver weg is.

Afgelopen juni was ik even terug daar in de buurt. Ik liet me rondleiden door het nieuwe natuurgebied van Perkpolder. Transitie nieuwe stijl, net als Waterdunen, natuur hand in hand met economische ontwikkeling en recreatie. Ik zag hoe een dijk was verlegd en het zeewater nu binnenstroomde in wat vroeger een polder was.

Mijn begeleider moest die dag kijken waar het beste de informatieborden neergezet konden worden. Wandelend over de dijk passeerden we een klein poeltje, met oude bomen er omheen. Daar gingen ze nog wat aan doen, zei mijn begeleider opgewekt, de plannen lagen al klaar. Doe het niet, zei ik nog, het is goed zoals het is. Maar zo werkt het niet. Er zijn mensen die betaald worden om plannen te maken. Dus maken ze plannen. Misschien komt er wel een mooie design picknicktafel.

Deze zomer zou het Landbouwmuseum op Tiengemetten een soort van studiedag houden. Over hoe het nu voorstond met flora en fauna, want er wordt enorm druk gemonitord. En ook over het succes van het “recreatief medegebruik”. De bedoeling was dat ik wat foto's zou laten zien van wat tegenwoordig de transitie genoemd wordt. En misschien zou het ook leuk zijn, stelde ik voor, als iemand iets zou komen vertellen over de oorspronkelijke doelstellingen en wat er van terechtgekomen was. De driedeling van het eiland, in weelde, weemoed en wildernis. Zorgvuldig ontworpen. In het gebied Weemoed zou de eerste oude polder bewaard blijven voor museale landbouw, de reedulven uit de 18^e eeuwse Zeeuwse tarweteelt werden als voorbeeld genoemd. Bij Weelde zou je aankomen met de veerpont en je zou maar 1,5 km hoeven te lopen naar een uitzichtspunt, en onderweg zou je langs een plek komen waar gegarandeerd zilvereigers of lepelaars te zien zouden zijn. En de Wildernis was verder weg, struinnatuur voor de onverschrokkenen.

Want bijna niemand loopt door na het bordje doodlopende weg. Het leek me zo aardig om eens te praten over dat open landschap dat toch niet zo heel erg open is omdat de Canadese Guldenroede manshoog wordt.

Mijn broer zegt dan, oké, het is een exoot, maar er komen veel insecten op af. Tel je zegeningen.

Of hoe de kleine waterteunisbloem er de oorzaak van is dat de overlaat -een belangrijk uitgangspunt in het plan- afgedamd is.

Of waarom die aangeplante essen -en nog wel echt een inheemse soort- er zo armetierig bij staan.

Begrijp me goed: dit is geen kritiek, dit is interesse. Ik zie iets, en zou willen weten waarom het is zoals het is. Wat was er nou goed gelukt? En welke dingen waren anders gelopen? Mij zou dat echt interesseren. Maar de studiedag ging niet door. Ik kreeg een kort mailtje dat er onvoldoende belangstelling voor was.

Materiaal. Bouwstenen.

Het gaat me niet alleen om natuur, maar om de mens ten opzichte van zijn omgeving. Soms moet ik aan de Freia denken, in Veenwouden, Friesland. De eerste particuliere zuivelfabriek. Ik filmde daar in 1989. Een fabriek in zijn context: de eindeloze weilanden van het Friese laagland.

Alles was daar nog zoals het altijd geweest was. Maar de fabriek werkte niet meer, ingehaald door nieuwe techniek. De eigenaar had er een museum van willen maken, maar er was uitgerekend dat dat niet rendabel was. Welke toerist ging er nu naar Veerwouden?

Het Openluchtmuseum kocht alles op en verplaatste de Freia naar Arnhem. Daar staat de fabriek nu in de bossen. Je kunt een kaartje kopen en af en toe draait de stoommachine en kun je zien hoe dat vroeger ging. Dat is mooi natuurlijk, geen kwaad woord daarover, fijn dat er iets bewaard gebleven is.

Maar toch is dat soms mijn angst. Hoe alles gescheiden raakt. Zijn wortels verliest. Steeds verder uit elkaar drijft.

Afgelopen voorjaar hoorde ik heel even een leeuwerik toen ik in mijn tuin aan het werk was. Maar die vloog snel door, naar het natuurreservaat achter de oude zeedijk, verboden toegang voor mensen. Op de efficiënt bewerkte akkers heeft hij niets meer te zoeken.

Honderd jaar geleden is de zus van mijn overgrootmoeder naar Canada geëmigreerd. Vanuit Zonnemaire. Vorig jaar november bezocht haar kleindochter met haar zoon Nederland. Natuurlijk wilden ze Zonnemaire zien, maar ze wilden ook naar Tiengemeten, want ze hadden in Toronto mijn film gezien. Via internet kocht ik kaartjes. Met zo'n barcode die dan gescand wordt, zodat de big data bijgehouden kunnen worden. Ik moet nog steeds wennen aan het hekwerk bij de veerhaven, zoiets als waar de Schotse Hooglanders ingedreven worden voor de jaarlijkse medische controle. Daarbinnen moeten de bezoekers wachten tot ze door het hek mogen waar iemand die barcode inleest.

We gingen naar wat ik de mooiste plek van het eiland vind.

De noordelijke rietheuvel en het pad daar naartoe langs de oever van het Haringvliet.

Er ligt geen dijk, het water spoelt zo het land op. Je kunt op de grens van water en land lopen. Het maakte indruk op mijn Canadese familieleden. Het leek hun gevaarlijk om in zo'n land als Nederland te wonen.

Maar het is daar geen nieuwe natuur, het ligt er nog gewoon, geworden tot wat het vanzelf geworden is na de afsluiting van het Haringvliet.

Natuur afgescheiden van de rest van het landschap. Natuur en cultuurlandschap als twee gescheiden werelden. Boeren die biodiversiteit totale onzin vinden, natuurbeheerders die geen idee hebben wat het is om een boerenbedrijf te runnen. Dat die tweedeling zo rigoureuus is, dat vond ik toch wel een schokkende ervaring van al die jaren op Tiengemeten. De wederzijdse arrogantie, het onvermogen om naar een ander standpunt te luisteren, de opgeklopte emoties, het gebrek aan kennis over

alles wat niet tot je eigen domein behoort: de partijen waren werkelijk aan elkaar gewaagd. Ik stond daar vreemd tussen: ik kan allebei de kanten wel begrijpen. Eigenlijk.

Wat er rond de Westerschelde gebeurde was niet heel veel anders. Vermengd met de postmoderne verworvenheid dat iedere mening even veel waarde heeft, ook al is het flinterdun wat er onderligt. Aangevuld met desinformatie en gebrek aan historisch besef. En daar bovenop nog wat onmacht en opportunisme. Nee, ik beschuldig niemand. Met sommige mensen heb ik eigenlijk een beetje te doen. Gevangenen van zichzelf, in een kleine wereld. Zoals wij -uiteindelijk- allemaal. Zo ingewikkeld is het om beschaving in stand te houden en het verlangen te onderdrukken om elkaar met knuppels het hoofd in te slaan. Ja, misschien had Veerman gelijk, en moeten filmers op zijn minst een poging wagen om te laten zien wat anders onopgemerkt blijft. Een bouwwerkje maken van die stenen, het materiaal een beetje op volgorde zetten.

Epiloog

Ik zou zo eens graag bij de instroomopening willen kijken, zei ik tegen Eduard, één van de boswachters (of hoe noem je zo iemand?) van Tiengemeten. De plek waar de dijk doorgestoken was in 2007. Niet bereikbaar voor een gewone bezoeker.

Op een grijze regenachtige lentedag -dit voorjaar- voeren we daarheen.

Wat ooit de Mariapolder was, was nu een gebied vol kreken en eilandjes. Maar waar populieren gestaan hadden, die in het kader van natuurontwikkeling omgezaagd waren, was een flink populierenbos ontstaan. We gaan naar de timmermanswerkplaats, zei Eduard.

De grond lag her en der bezaaid met verse houtsnippers. En we voeren ook naar de boerderij van Leen Vos, de laatste boer, die volgens plan tot ruïne mocht vervallen, als locatie voor uilen en vleermuizen. Ook het erf van Leen Vos waar zijn narcissen in volle bloei stonden alsof er niets gebeurd was, was het domein van de bevers geworden.

Ze hadden daar een soort snelwegen aangelegd, en een burcht gemaakt.

Dit was het beverparadijs geworden.

De zwarte ooievaar, in de jaren negentig steeds genoemd als de vogel die men hoopte te mogen ontvangen op het nieuwe Tiengemeten, daar hoor ik niets meer over. Op de site van Sovon kom ik geen waarnemingen tegen op Tiengemeten. Maar de bevers zijn er wel. En ze knagen de bomen om die er volgens het ontwerp niet hadden mogen staan. Ik kan daar wel om lachen.

Een tuin is ordening. Mijn narcissen staan in rijtjes. Maar een tuin is ook een oefening in geduld en bescheidenheid. De boontjes zijn dit jaar slecht opgekomen. Maar de groenlof is in jaren niet zo mooi geweest.

Als je wat zoekt, zal je altijd wat vinden, al is het niet wat je zocht. Serendipiteit, daar houd ik van. En strevend naar ordening en perfectie, houd ik misschien eigenlijk het meest van de imperfectie.

Bouwstenen wil ik vinden, materiaal.

Een leesbaar landschap, de geschiedenis niet uitgewist. Een kreek die daar nog zomaar ligt, al duizend jaar. En ik zou weer leeuweriken willen horen die gewoon weer een plek vinden in het landschap.

En ik wil films maken om iets te laten zien dat anders misschien onopgemerkt blijft.

Digna Sinke
4 november 2016